

Selçuklu'dan Osmanlı'ya (1221-1571) Alanya ile Antalya'nın Kıbrıs'la İlişkileri

Mustafa Oral*

Antik çağlarda Pamfilya, Küçük Asya'nın güneyinde yer alan, kuzeyden Toroslar ile çevrili, güneyden ise Akdeniz'e açılan, batısında Likya, doğusunda "Kilikia Trakhea" denilen Dağlık Kilikya bulunan sahil ovasına verilen addır. Bu kıyı, batıda Gelidonya'dan doğuda Anamur'a kadar uzanan geniş bir girinti yaparak oldukça büyük bir körfez meydana getirir. Bu körfezden Kıbrıs adasına kadarki bölüme "Pamfilya Denizi" deniyordu ve çok işlek bir deniz yolu meydana getiriyordu. Bu bölge, Melas (Manavgat) ırmağı sınır kabul edilerek iki kısma da ayrılıyordu (Bosc, 1957:13). Güçlü Toros zincirleri ile sınırlanmış olan Kilikya düzlüğü, bir yandan Anadolu'ya sırtını dönerek Kuzey Suriye ve Mezopotamya'ya açılmış, bir yandan da kıyı boyunca ilerleyen Kıbrıs, Girit ve Ege adalarına ulaşan yollarla donanmıştır. Gemicilerin kendileri için çok önemli bir mevki tayin işareti olarak kabul ettikleri için Kalon Oros (Güzeldag) dedikleri Alanya* ile M.Ö. 158'de Bergama Kralı II. Attalos tarafından korunaklı bir liman kenti olarak kurulan Attaleia'nın Venedik, Ceneviz, Kıbrıs, Rodos, Girit, Mısır, Suriye gibi Akdeniz ülkeleri ile önemli ticaret ilişkileri olmuştur. Bu makalede Selçuklu, Beylikler ve erken Osmanlı dönemlerinde Antalya ile Alanya'nın Kıbrıs ile siyasal, ekonomik ve toplumsal ilişkileri incelenmiştir.

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Tarih Bölümü. Bu makale, 3-5 Kasım 2006 tarihinde Alanya'da yapılan "XI. Alanya Tarih ve Kültür Semineri"ne sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

* Alanya'nın ilk adı "Koracisyon" olup, oradan sonraki "Kalosoros" adı ilk kez 721 yılında kullanılır.

Antalya limanı, Bizans İmparatorluğu'nun Haçlılar tarafından fethine kadar birtakım anlaşmalarla Bizans'a bağlı bulunan tüccar uluslara açılmıştır. Bu alanda ilk imtiyaz, I. Aleksios Komnenos tarafından Mayıs 1082 tarihli anlaşmayla Venedikli tüccarlara belli başlı Bizans İmparatorluk şehirlerinde serbest ticaret hakkı tanınmıştır. Bu anlaşma ile Venediklilere ticaret yapmak hakkı tanınan diğer Bizans kentleri şunlardır: Lazkiye, Antakya, Adana, Tarsus, Efes, Foça, Edirne, İstanbul. Cenevizliler ise 1156 itibarıyla Antalya ile ticaret yaptıklarını görüyoruz (Turan, 1990:118-121). Antalya, daha önce Komnenoslar zamanından itibaren komşuları olan Türkler tarafından sıkıştırılmış, 1100'ü yılların başından itibaren Selçuklular ile Bizanslılar altı defa el değiştirmiş ve çok defa Selçuklular tarafından gözdağı verilerek kendilerine vergi vermek zorunda bırakılmıştır. Bununla birlikte, Selçuklu Türkleri tarafından fethine kadar bir Rum şehri olarak kalmış ve deniz yönündeki Batılılar için hep açık tutulmuştu. Fetih devrinde, aslında İtalyan olup, fakat yarı yarıya Rumlaşmış olan "Kıbrıslı Walter" da denilen Aldobrandini adındaki Toskanalı İtalyan, IV. Haçlı seferinden sonraki karışık ortamda Antalya şehrine hâkim olmuştu. Grek giysileri giyinip kuşanmış olan bu maceraperest İtalyan, Antalya şehrine egemen olmuştu (Foss, 1996:12).

Selçuklu Türkleri, kendileri için Akdeniz'e çıkış kapısı demek olan Antalya'yı 1207 yılında Kıbrıs Kralını metbu tanıyan Aldobrandini, Alanya'yı ise 1221 yılında Kervard (Kyr Vard, Kir Farid) adında ve yine muhtemelen Kıbrıs Kralını metbu tanıyan bir Ermeni hâkimden almıştır. Alanya'nın da içinde bulunduğu Selefke İsaoras ile Kalon Oros arasındaki bölge Ermeni asıllı Sire Adam'ın eline geçmiş, onun torunu Kervard 1199'da "Minor Armenia" Kralı I. Leon'un listelerinde Kalon Oros, İotape, Surp Sope, Nallawn ve Kotrade'nin hâkimi olmuştu (Hellenkemper-Hild, 2004:587). Antalya ile Alanya'nın Selçuklu tarafından alınmasının en önemli nedeni, buradaki limanların stratejik önemidir. Selçuklu döneminde Alanya, yeniden imar edilmiş ve bu sayede tarihindeki en görkemli dönemini yaşamıştır. Bu dönemde Kıbrıs ile Selçuklu ülkesi arasında çeşitli ticaret anlaşmaları düzenlenmiş, Anadolu ile Kıbrıs arasındaki ticaret ilişkileri devam etmiş, bunun için ikili anlaşmalar yapılmıştır (Turan, 1971:129-135). Antalya'nın fethinden önceki dönemde Antalya'da ve Kıbrıs'ta birer Müslüman tüccar kolonisinin bulunması (Emecan 1991:233), fetihden sonraki dönemde ise Kıbrıs Krallığı ile bir ticaret anlaşmasının yapılmasını kolaylaştırıcı etkide bulunmuş olmalıdır. Ortaçağ'da Göller Bölgesi ile Antalya havalisinin ihraç edilen başlıca malları arasında halı, kilim, kire zamkı, "bogası" denilen astarlık dokuma ile pamuklu eşyaların önemli bir yeri vardır (Uzunçarşılı, 1979:191).

1221'de Sultan Alâeddin Keykubad tarafından fethedildikten sonraki yıllarda âdeti yeniden imar edilen ve sultanın adına izafeten "Alâiyye" denilen Alanya'da ticaret yapmak şartları yabancı tüccarlar için cazip hale getirildi. Alanya, Antalya ile birlikte, Sinop'a ulaşmak üzere Anadolu'yu yukarıdan aşağıya doğru kesen ticaret yolunu paylaşıyor ve Ermenistan'la yapılan ticaretten faydalanıyordu. Alâeddin Keykubad, 1229'da Erzurum ve çevresini fethettikten sonra Kayseri'de bulunurken, Alanya'dan aldığı bir mektupta dizdarın, Kıbrıslı kumaş tüccarları ile bir olarak kaleyi Kıbrıslılara teslim etmek niyetinde olduğunu öğrenmiş ve hemen hareket ederek Alanya'ya dönmüştü. Bu mektubu İbn Bibi, şöyle aktarıyor (El Evamirü'l-Alâ'iye..., 1979:418-419):

"Ansızın Alanya naiplerinin emirlerinden, 'Eğer Cihan Padişahu, en kısa zamanda kendisine zahmet verip (buraya gelmezse), Alanya yönetiminin dizgini, saltanat devletinin

kullarının elinden çıkar. Vücudu darağacına yakışan Dizdar, emaneti koruma yolundan sapmış, bozuk ve karışık beyni gurur ve kibirle dolmuştur. Kıbrıslı kumaş tüccarlarıyla (bez-zâz) bir olup, başı dik olan ve kullarına iyi davranan Sultan'a bağlılık tasmasını boynundan çıkarmak istemektedir" şeklinde bir mektup geldi."

Demek ki, Kıbrıs Krallığı ile Türkiye Selçuklu Sultanlığı arasındaki siyasi ilişkiler kimi zaman bozulmuşsa da ticaret ilişkileri devamlı olarak korunmuştur.

13. yüzyıla ait bir Latin kroniğinde Selçuklu Türkiye'si, efsanevi zenginlikler ülkesi olarak betimlenirken, Sultanın hazinelerinin Alanya'da bulunduğu rivayet ediliyordu (Quentin, 2006:49). Selçuklu Türkleri Antalya'yı ilk defa aldıklarında, şehirde malların korunması için büyük depolar bulmuşlardı. Bu depolar şehrin ticaret hacminin kapasitesini gösterir önemli bir kanıttır. 1403'te Alanya'ya uğrayan Venedikli seyyah Boucicaud, Alanya mağazalarının eşya ile dolu olduğunu yazmıştır (Uzunçarşılı, 1988:95). Bundan dolayı Alanya beyleri oldukça zengin ve halkının mali ve ticari durumu da gayet iyidir. Zenginliğin oluşumunda şehrin önemli bir deniz üssü haline getirilmesini sağlayan Alâaddin Keykubâd tarafından yapımı 1228'de tamamlanan tersanenin ve yabancı tüccarlara sağlanan kolaylığın önemli etkileri vardır (Turan, 2004:359-360). Alanya tersanesi ile hanları, Selçuklu ticaret hayatı ile Doğu Akdeniz arasındaki ticaret ilişkileri sırasında belirgin canlılık kazanmıştır. Selçuklular, yalnızca ticaret alanında değil, askerî alanda da önemli bir deniz gücünü burada kurmuştu. Akdeniz'de önemli bir donanma oluşturarak, başta Kıbrıs ile Rodos'taki St. Jean şövalyeleri ile mücadele etmişlerdir. Bu durum, Antalya ile Alanya'dan yapılan ticaretin, bu limanların İtalyanların elindeyken Kıbrıs yoluyla yapılan ticarete göre azalmasına neden olmuştu. Ve bu durum, Türkmen beylerinin Mısır'la iyi ilişkiler kurmasına kadar devam etmişti (Cahen, 2002:301).

Selçuklular zamanında bu çevrede kurulan hanlar da ticaret hayatında önemli birer unsur olmuştur. Bu dönemde Antalya ve Alanya, hem Mısır vasıtasıyla Hindistan, Mısır ve Yemen ticaret eşyası için bir depo, hem de Güney Anadolu eşyasının ihrac iskeleleri konumunda idiler. Bu nedenle bu iki şehrin, ticaret eşyasının ithal ve ihracı için pek çok antrepoları bulunuyordu. Aksaray kilimleri Suriye, Mısır ve Hindistan'a kadar buradan gönderiliyordu. Alanya'dan kalkan bir ticaret kafilesi Antalya ve Konya'ya gitmek için batıya doğru hareket ederek, önce Şarapsa hanında, sonra Alara hanında konaklar, buradan kalkarak batıda Pazarcık'ta, buradan kuzeye dönerek Antalya'dan gelen kafile ile Kargı hanında birleşir, Orta Payam ve Beyşehir hanlarından geçerek Konya'ya ulaşırdı (Erten, 1997:75, 96). Konya ile Kıbrıs arasındaki ticaret oldukça önemli ve bu ilişkide Antalya ve Alanya aracıdır.

Selçuklular ile Kıbrıslı Haçlılar arasında 1213 ile 1216'da yapılan ticaret anlaşmasında korsanlar tarafından tehdit edilen tüccar gemilerine güvenceler verilmesi, Antalya körfezinin güvenli bir ticaret havzası olmasını kolaylaştırmıştır. Antalya'ya verilen özel önemin, Antyalıların Bizans döneminden itibaren sahip oldukları bir ticaret filosu ile yakından ilgilidir. Bu filo, fetihten sonraki dönemde âdeta "Selçuklu Filosu" hâlini almıştır. Fetihten sonra Selçuklu Sultanı Keyhüsrev, bölgede ticaret yapan tüccar kavimler içinde yalnızca Venediklilere ayrıcalık tanımıştır. Çünkü Venedikliler, Antalya yoluyla Anadolu ticaretine öteden beri yakın ilgi duyan bir kavimdi ve Latin İmparatorluğu'nun ticaret ustaları ile Rumların rakipleri konumunda bulunuyorlardı. Venediklilerin Antalya'daki ticaret faaliyetleri Selçuklu ticaretinin canlanmasında belir-

leyici önemde olmuştur. 1255'de yapılan bir başka anlaşmanın hükümlerine bakılırsa, Venediklilerin Antalya ile İskenderiye arasında önemli ticaret bağları kurdukları anlaşılıyor. Bununla birlikte, Antalya'da zaman içinde Pisa'lılar ile Provence'lılar ve Ceneviz'liler gibi İtalyan kökenli başka tüccar kavimlerin de şehrin ticaret hayatına katılmaya başladıklarını (Cahen, 2002:121) görüyoruz.

Selçuklu Türklerinin Akdeniz ticaretinde söz sahibi olabilmeleri, Antalya'dan sonra Alanya ile Alara'nın fethedilip Alanya'nın Selçuklu denizciliğinde önemli bir merkez olmasıyla mümkün olmuştur. Denizciliğe Alanya'nın fethinden sonra başlayan Selçuklular, Anadolu-Suriye ticaret yoluna büyük önem verirken, bu yolu keserek tüccar mallarına el koyan ve yolun güvenliğini tehdit eden Kilikya Ermeni Kontluğu üzerine hücumlarda bulunmuştu. Bu sırada Selçukluların Antakya Haçlıları ile bir ittifak yapmasına karşılık, Ermeniler de Halep Eyyubi Hükümdarı Şehabeddin Tuğrul ve Kıbrıs Haçlıları ile bir ittifak yaptılar (1225). Bunun üzerine harekete geçen Emir Mübarizeddin Çavlı, karadan ve denizden kuvvetler sevk edip Ermenilere ve Kıbrıslılara karşı askerî harekâta girişti. Bu harekâta Emir Ertokuş, denizden Manavgat, Anamur vesair kıyılarıdaki kaleleri fethederek Silifke'ye kadar ilerledi. Karadan harekete geçen diğer Selçuklu ordusu ise Göksu ile Silifke üzerinden Kilikya'ya inip Çiçin Kalesi'ni fethetti. Bu harekât sonunda Antalya'dan Çukurova'ya kadar olan kıyılar Selçuklu hâkimiyetine alındığı gibi, Kilikya Ermenileri, Selçuklu Sultanlığı vassallığını yeniden kabul etmek ve birçok önemli kaleleri Selçuklulara bırakmak zorunda kalmıştır (Sevim, 2000:170). Bu sefer sonucunda Kıbrıs Krallığı'nın Anadolu üzerindeki etkisinin de bertaraf edilmek istendiğini anlıyoruz.

Bu fetihler sırasında Selçuklu fethinden sonra Antalya'nın ilk valiliği (ser-leşker, sü-başı) görevini üstlenen Atabek Emir Mübarizeddin Ertokuş, valiliği zamanında özellikle sahil kesiminde bulunan Magla, Aydos, Andusanc, Silifke ve Anamur başta olmak üzere kırk kaleyi fethetmiş, alınan malları ve mülkleri korumak için her yere bir kale komutanı (kütüval) ve naipier tayin etmişti. İşte Antalya Sü-başı Mübarizeddin Ertokuş, Sultan'a haber gönderip, "sahil civarının işlerinin, saltanatın görüşü ve isteği doğrultusunda halledilip sonuca bağlandığını, eğer izin verilirse Kıbrıs Adasına (Cezire-i Frengân) gidip oraları o sapık mezheplilerin elinden alayım" diyerek Kıbrıs'ın fethine girişmek istemişti. Ancak Sultan Albeddin Keykubâd, muzaffer Antalya Sü-başısının bu teklifine olumlu karşılık vermemiştir (İbn Bibi, 354).

Sürekli karşılıklı çatışmaya karşın, Selçuklu döneminde Kıbrıs'ın Antalya ve Alanya ile ilişkilerinin kesilmediği tarihsel bir gerçektir. 1236'da Konya'ya gelen Marsilyalı tüccar bir elçi ile Selçuklu ve Haçlı ilişkileri yeniden düzelmiş, ticaret anlaşmaları yenilenmiş; Kıbrıs Kralı Henri'nin Marsilyalı ve diğer tüccarlara verdiği 1236 tarihli bir imtiyaz belgesinde, Selçuklu memleketinden getirecekleri şap, yün, ipek, ipekli kumaş ve sair ticaret mallarına ilişkin gümrük miktarını tayin etmişti (Turan, 1971:137).

Bu belgede Selçuklu Türkiye-Kıbrıs Krallığı ticareti hakkında önemli kayıtlar vardır. Kıbrıslılar, Venedikliler, Cenevizliler, Marsilyalı ve Pisalı tüccarlar, Antalya limanı vasıtasıyla Türkiye'den yukarıda sayılan malların yanı sıra pamuk, halı, Ankara tiftiği, deri, sabun, boyacıya ilişkin çeşitli maddeler ile doğrudan gelen baharat ve sair malları alıyor, Avrupa mallarını da Kıbrıs yoluyla veya doğrudan buradan ithal ediyorlardı. Buna karşılık, Selçuklu tüccar gemileri de ancak Kıbrıs'a ve İskenderiye'ye kadar gidi-

yorlar, fakat Avrupa limanlarına varamıyorlardı. Bu dönemde bizzat Kıbrıs da bazı yün kumaşlar ile keten imal ediyor, göz-taşı (Zâc-ı Kıbrıs), zamk ve şarap ihracatı yapıyor ve bunların bir kısmını Türkiye ve Suriye'ye gönderiyordu. Bu ticaret ilişkileri sayesinde Antalya, Konya, Kayseri, Sivas, Samsun, Erzincan, Erzurum ve Malatya gibi şehirler oldukça gelişmişti. Bu şehirlerde İtalyan, Fransız, İranlı, Suriyeli, Yahudi mahalleleri kurulmuş olduğu gibi, Selçuklu Türkleri de Kıbrıs'ın Magosa şehrinde ve Suriye ve Kırım şehirlerinde yerleşmişlerdi (Turan, 1971:137).

Selçuklu'nun vârisi olarak ortaya çıkan Karamanlı Türkleri de Alanya üzerinde etkili olmuştur. Karaman'ın ilk siyasi merkezi Emenek, ikincisi Larende (Karaman), üçüncüsü de Konya'dır. Niğde ile Silifke de bir süre merkez olarak kullanılmıştır. Karaman Beyliğinin sınırları Akdeniz sahilinde Silifke'den Alanya'ya kadar uzanıyor, bu nedenle bu sahile "Karaman Sahili" deniyordu. Bu deyim 19. yüzyıla kadar halk arasında bu sahil şeridini tanımlamak için kullanılmıştır. Piri Reis, Kelendere Kalesi'nin Venedikli tüccarlar tarafından alınmasını şöyle anlatıyor (Senemoğlu, 1973:266):

"Kıbrıs'tan birçok Venedik kâfiri tüccar kıyafeti ile bir gemiye sabun koyup getirmişler. Cuma günü bu sabun sandıklarını kalenin kapısı önüne yığmışlar. Halk Cuma namazına gitmek isteyince sabunları kapıdan kaldırmaya başlamışlar. Fakat sandıkların çokluğu dolayısıyla, bırakıp Cuma namazına gitmişler. Halk böyle gafillik edince fırsattan faydalanıp kaleyi almışlar."

Alanya, Konya'dan ihraç edilen mallar için doğal bir liman ve denize çıktığı yegâne iskelesidir. Aynı zamanda çok kuvvetli ve müstahkem bir kalesi olan Alanya'da kuvvetli bir Selçuklu donanması kurulmuştu. Bu nedenle Selçuklu ve Beylikler döneminde Alanya ile Antalya'ya, Selçuklu yönetim biriminde "emirü's-sevâhil", "sultanü's-sevâhil" unvanları verilmişti. Bu unvanlar Antalya'da hâkim olan dönemin Hamid Beyleri tarafından da kullanılmıştır. Selçuklu döneminde iktisat ve ticaret açısından da önemli gelişmeler kaydetmiş olan bu iki şehir, Selçuklu devletinin kışlık merkezleri de olmuştu (Uzunçarşılı, 1978:460; Wittek 1999:29; Emecan, 1991:133). Bu gelişimde Antalya'nın bir "uç", "hudut" şehri (darü's-sagr) olmasının yanısıra Kıbrıslı Latinler ile yapılan ticaretinde de önemli etkileri olmuştur (Emecan, 1991:233). Bu özellikleriyle Alanya ve Antalya, Anadolu Selçuklu İmparatorluğu'nun vârisi olarak ortaya çıkan Karamanlılar için önemli birer liman şehri olmak özelliklerini korumuşlardır. Bundan sonra Alanya ve Antalya, Kıbrıslılar ile Karamanlı ve Memlûklular arasında önemli bir mücadele sahası haline gelmiştir.

Bununla birlikte, Alanya ile Antalya'nın Kıbrıs'la ilişkileri çoğunlukla gerginlik içinde olmuştur. Antalya ile çevresi Selçuklu egemenliğine geçtikten sonraki yıllarda, Kıbrıs Krallığı, Anadolu sahilindeki Hıristiyanlar için bir kurtarıcı işlevini görmüştür. Şikârî'nin "Karaman-nâme" adındaki kroniğinde buna ilişkin olaylar ile yardımlar, "kâfirler Kıbrıs'a mektup gönderdiler" şeklinde anlatılıyor. Bu mücadele özellikle Gorikos (Kızkalesi) üzerindeki mücadelede açıkça görülebilir. Bu dönemde Kıbrıslılar, Anadolu sahilleri yanında Mısır ve Suriye sahillerine de akınlar yapıyor, Suriye'deki Frankları besliyor, takviye ediyor ve Antalya ile İskenderiye arasında yapılan ticaret ile Anadolu'dan Mısır'a yapılan kereste nakliyatını tehdit ediyorlardı. Papa'nın tazyiki ile Venedik ve Ceneviz donanmaları Kıbrıs Krallığı'na iltihak ederek 1293 yılında İskenderiye ve Alanya önlerinde göründüler ise de fiilen bir hareket olmadı ve bir tezahürden ibaret olarak

kaldılar. Bu savaşlara, korsanlık ve baskınlara rağmen, ticaret ilişkileri devam ediyordu. Kısacası, O. Turan'ın ifadesiyle, "Anadolu ile Kıbrıs arasındaki ilişkilerde iktisadi kanunlar hüküm sürüyordu" (Turan, 1971:139).

Karamanlılar, Alanya üzerinde hâkimiyet kurmak istemişler, ilk olarak 1276'da Şemseddin Mehmed Bey zamanında, Tatarların istilâ ettikleri bütün sahilleri ve şehirleri ellerine aldıkları sırada şehre hâkim oldular (Konyalı, 1946:67). Karamanlılar ile Kıbrıslılar arasında Alanya konusundaki mücadele ise 1292'de meydana gelmiştir. Karaman-oğulları, doğudan gelmesi muhtemel Moğol akınlarına karşı koyabilmek için Mısır'ın yardımını sağlamışlardı. Bu sırada Karamanlılar, Kıbrıs şövalyelerinin Akdeniz sahilinde en kuvvetli bir kale olan Alanya'yı ele geçirmeleri ihtimalinden son derece korkuyorlardı. Bu tehlikenin önüne geçmek için, Karaman-oğulları, Alanya'yı almaya karar verdiler. 1292'de Karaman-oğlu Mehmed Bey, Alanya'yı ele geçirerek Mecdüddin Mahmud Bey'i buraya emir tayin etti. O da Memlûk Sultanı "Melikü'l Eşref" Selâhaddin Halil adına hutbe okuttu. Alanya'nın Karaman idaresine geçmesi hikâyesi bu kez şöyle olmuştur: Kıbrıs Kralı Henri, 1293 başında onbeş gemiyi donatıp Alanya'ya sevketti. Haçlılar, şehrin deniz üzerindeki burcunu aldılar. Diğer burcunu da düşürmeğe çalışırken; o sırada Konya seferinde bulunan Karaman-oğulları, büyük bir ordu ile gelince Haçlılar bozguna uğrayarak Alanya'dan çekildiler; önce İskenderun'a ve oradan da Kıbrıs'a döndüler(Turan, 2004:622). Karaman-oğulları, Moğol akınlarına karşı durmak için metbu tanıdıkları Mısır'ın sürekli yardımını Akdeniz sahilinde önemli bir liman olarak gördükleri Alanya ile sağlama almışlardı.

Alanya, müstakil bir beylik halinde idare edilmeye başlanınca, Alanya beylerinin Mısır'da hüküm süren Memlûk hükümdarlarına karşı Karaman-oğulları'ndan daha fazla bir eğilim içine girdiklerini görüyoruz. Çünkü Alanya, Antalya ile birlikte, Mısır ile Anadolu, Batı ile Anadolu arasındaki ticaretin kavşak bir noktasında bulunuyordu. Chalons, Narbon, Perpignan ve Lombardiya kumaşları buraya geliyor, Doğu ile Batı tüccarları mallarını Hint ve İran mallarıyla burada alıp satıyorlardı. Buradaki ticaret, bir ara Antalya'nın Kıbrıs Krallığı'nın eline geçmesiyle kesilmişse de, bu sürekli olmamıştır(Heyd, 2000:613). Alanya Beyleri, Moğollara ve Kıbrıslılara karşı varlıklarını da ancak böyle kuvvetli bir himaye ile sürdürebildiler. Bu ilişkiler, Mısır ile Alanya arasındaki ticaret ilişkilerinin yoğunlaşmasını beraberinde getirdi. 1333'te Lazkiye'den Martolomin adında bir Cenevizli'nin "Kurkura" gemisiyle Alanya'ya gelen Tancalı İbn Batuta, bir liman şehri olarak Alanya'yı Anadolu'nun başlangıcı saymış ve Alanya'nın ticaret ilişkileri konusunda şunları yazmıştır (İbn Battûta..., 2004:402):

"... Alanya deniz kıyısında bir şehirdir, ahalisi tümüyle Türkmenlerden oluşuyor. Kahire, İskenderiye ve Suriye tüccarları bu şehre gelip alışveriş ederler. Kerestesi pek çok olduğu için buradan yüklenen balyalar İskenderiye, Dimyat ve öteki Mısır limanlarına gönderilir. Şehrin üst tarafında gayet sağlam ve sarp bir kale vardır..."

Antalya ile Alanya'nın, Cenevizli ve Venedikli gibi denizci İtalyan ticaret uluslarının Doğu Akdeniz ticaretinde önemli yerleri olmuştur. Örneğin, 1289'da bir Ceneviz gemisi şeker, keten ve biber yüküyle İskenderiye-Alanya seferini yapmıştı. Bir başka Ceneviz gemisi de 1332'de Tancalı Arap seyyahı İbn Batuta'yı Lazkiye'den Alanya'ya getirmişti. Bu kanıtlar, Cenevizlilerin, bir yandan Mısır ile Suriye arasında, bir yandan da Anadolu'nun güney sahiliyle etkin bir ticaretleri bulunduğunu gösteriyor. Bu trafikte, Doğu Akdeniz'le Anadolu kıyısı arasındaki varış noktasında önemli bir liman kenti olan

Alanya da bulunuyordu. Buraya Mısır'dan, Suriye'den ve Kıbrıs'tan çok sayıda tüccar gelirdi ve Mısır, kereste ihtiyacını buradan karşılardı. Kıbrıs adasına da komşu olması çok sıkı ilişkilere vesile olmuştur. Bu yakın ilişkinin bir sonucu olarak Pegolotti, bu tüccarlar için Alanya ile Magusa para, vezin ve ölçümlerinin karşılaştırmalı bir cetvelini bile yapmıştır (Heyd, 2000:611).

Pegolotti zamanında Floransalı Bardi adındaki ticaret şirketi, Antalya limanına girmek için % 2 vergi vermek ve çıkış içinse hiçbir vergi vermemek imtiyazını kazanmıştı. Aynı dönemde Kıbrıslı tüccarlar ise sırma iplikleri ve seyyar satıcıları için % 2 giriş, bir o kadar da çıkış vergisi veriyorlardı. Gümrük vergisinden başka % 2 simsariye vergisi almak geleneği vardı (Heyd, 2000:613). Venedikliler, 1228'de Alâeddin Keykubâd nezdine gönderdikleri bir sefirle elde ettikleri fermana göre, geniş imtiyazlar almışlardı. Selçuklu sultanları, Venedik tacirlerinin Kıbrıs'la Konya'daki Selçuklu Sultanlığı arasında transit ticareti yapan Provence'liler Kıbrıs'a başlıca şap, yün, deri, ham ipek ve ipekli mensucat getiriyorlardı. Selçuklu sultanlarının ihtiyaç duydukları ücretli Latin askerleri ve bazı savaş aletleri (mağribî mancınıklar gibi) gibi gereksinimler ise İtalyan tacirlerinin Anadolu'daki faaliyetlerini kolaylaştırıyordu (Köprülü, 1999:53). Kıbrıs Krallığı, 1363 yılında Antalya'yı işgalinden sonra Dağlık Kilikya'daki Gorikos (Korikos, Görkes, Kızkalesi) şehrine de egemen olmuştu. Bu dönemde Gorikos limanı, Lajazzo (Yumurtalık, Ayas) limanı ile birlikte Akdeniz ticaretinin Anadolu kıyısındaki önemli bir giriş kapısı durumunda bulunuyordu.

Kıbrıslı Haçlılar 14. yüzyıl başlarında da Anadolu kıyılarındaki şehirler üzerinde tahakküm kuracak kadar egemenliklerini genişletmişlerdi. Bir örnek olarak, 1336-1341 yılları arasında Rodos üzerinden Kıbrıs'a bir seyahat yapan Wespalia'daki Suchen Kilisesi papazı Ludolf Von Suchen, 1468 yılında basılmış olan anılarında orada bulunduğu günlerde Fyanden Kontunun, Suartzborg Kontunun, Sledin Lordunun ve Litchenstein asillerinin ve diğer birçok asillerin Almanya'dan Kıbrıs'a geldiğini, Türkiye'nin Candelor (Alanya), Scabmir (Anamur), Sicce (Sechin, Anamur'un kuzey doğusunda Antik bir yerleşim) ve Scalia (Adalia, Antalya) adındaki deniz kıyısındaki kentler ile diğer bazı kasabalar ile kalelerin Kıbrıs Kralına koruma parası verdiklerini belirtiyor (Atun, 2005:133). Kıbrıslılar, 1359 yılında Kızkalesi (Gorikos) müstahkem mevkiini zaptedip yerleşmişti. Alanya, Haçlı seferleri sırasında Suriye sahillerinde Akkâ limanı Haçlılar için nasıl önemli bir mahreç işlevi gördüyse, Gorikos da XIV. yüzyılın Haçlılarına Anadolu'ya karşı aynı konumda görülüyor ve bu nedenle Kıbrıs Krallığı burayı elinde bulundurmaya özel önem veriyordu. Bu nedenle Kıbrıs Kralı I. Pier'in, buranın Hıristiyan halkının kendisine başvurusunu neden göstererek 1359'da Gorikos'u zaptettiğini (Uçunçarşılı, 1988:28) dönemin kaynaklarında okuyoruz.

Antalya ile Kıbrıs ilişkilerini etkileyen bir başka unsur da Rodos'ta yuvalanan St. Jean şövalyeleridir. Bunlar, Memlûk Sultanı tarafından Akkâ'dan çıkarılan ve önce Kıbrıs adasına gelen, fakat buradaki mevcudiyetini tehlikeli gören Kıbrıs Krallığı şövalyelerinin adadan uzaklaştırması üzerine Papa ile Fransa Kralı Güzel Filip'in yardımlarıyla 15 Ağustos 1310 tarihinde Rodos adasına hücum ederek zapt etmişlerdi (Uzunçarşılı, 1998:72). Menteşe-oğulları Mesut Bey zamanında en kuvvetli durumlarını yaşarken, güçlü bir donanma oluşturarak bir ara Rodos adasının bir kısmını bile ellerine geçirmişlerdi. Bunlar, gerekli gördükleri durumlarda Mısır sultanlığına ve Aydın-oğulları'na da yardımda bulunuyorlardı. Bundan başka Memlûk sultanının Kıbrıs üzerine yapacağı

sefere Menteşe-oğullarının iki yüz gemiyle katılmaları, onların Akdeniz'de dikkate değer bir deniz kuvvetlerinin bulunduğu kanıttır (Uzunçarşılı, 1988:71-81).

"Son Haçlı" Kıbrıs Kralı I. Pierre, kendi tâcı altında Kıbrıs ve Kilikya ile birleşmiş bir "Ermeni-Frank Krallığı" gerçekleştirmek istiyordu. Bu nedenle, Doğu Akdeniz'in bazı önemli yerlerine birtakım askeri harekâtlarda bulunmuştu. Bu amacını gerçekleştirmek için 1362'de Demre'yi (Myra) Jean de Sur'a yağmalatmış ve Aziz Nikolas'ın buradaki ikonasını Famagusta'ya taşımıştı. Bunun ardından 10 Ekim 1365'te İskenderiye'yi işgal etmişti. Bu işgal karşısında Alanya ve Karaman Beyleri Mısır'a yardımda bulunmuşlardır (Kaşya, 2007:58). Kıbrıs Kralı I. Pierre, İskenderiye'ye hücumdan sonra Anadolu beylerini Hıristiyan Şark (Levante) devletlerine karşı ortak bir hareket için kazanmak teşebbüsü dolayısıyla Mısır tarafından yazılmış mektuplar bahis konusu edilmiştir. Bu hareketin hazırlanması hakkında 1 Mart 1366 tarihli mektubunda Johanniter-migal mas-toru Raimond Bérenger şu bilgileri veriyor (Witteck, 1999:72-73):

"İskenderiye'nin taarruz ve zaptından sonra Babil Sultanının beri taraftaki Hıristiyanlığa ve besbelli Kıbrıs ve Rodos'a karşı birçok fenalıklar yapmayı düşünerek Hıristiyan âleminin ve bilhassa Kıbrıs ve Rodos'un tahribini ve mahvını istediği için, bu tasavvurunu kolayca yerine getirmek yolunu ve imkânlarını arayarak Türkiye'nin bütün beylerine elçi gönderdi; elçiler vasıtasıyla, Beylerin (Anadolu Beyleri), memleketlerinden Hıristiyanlar tarafından ve bilhassa Kıbrıs ve Rodoslular tarafından hiçbir erzaki ihraç veya ihraç edilmesine müsaade etmemelerini istiyor ve ısrarla rica ediyordu ve Hıristiyanlar Sarasenler'e karşı birleşip ittifak ettikleri gibi, kendileri de Sultanla (Mısır Sultanı) beraber Hıristiyanlara karşı ve başta Kıbrıs ve Rodos'a karşı birleşsinler; zaten onlara karşı kanlı şiddetinin tesirini göstermek için Sultan dayanılmaz bir arzu ile yanıyordu; mümkün olduğu kadar çok kalyon ve mümkün olduğu kadar kuvvetli gemiler yapsınlar; filhakika Sultan her lüzumlu ve zarurî masrafı temin edecek, üstelik onlara kazanç temin etmek için, limanların ticaretinden istifade etmelerine müsaade edecektir... Yeni aldığımız haberlere göre Sultan yüz kalyon yaptırmış, onlarla önümüzdeki baharda Türklerle beraber Kıbrıs'a ve Rodos'a hücum etmeye hazırlanıyor ve bu iş için iradesi ve ısrarı üzerine Türklerin büyük gemici kalabalığı ona gelmiş; bunlarla yaptırdığı kalyonları teçhiz edecekmiş."

Gorikos'un Kıbrıs Krallığı egemenliğine geçmesi, bölgedeki Türkmen beylerini telaşlandırır. Çünkü Kıbrıs Krallığı, Gorikos'u elinde tutarak Anadolu sahillerine hâkim olmak istiyordu. Bu durum, Karamanlılar ile Hamideli ve Tekeli arasındaki rekabete son vermiş, Karaman-oğulları ile merkezleri Antalya olan Teke-oğulları arasında Kıbrıs'ın istilasını hedef tutan bir ittifak yapılmıştır. Bunun üzerine Kıbrıs Kralı I. Pierre, bir yandan bu müttefik faaliyetlerini önlemek, diğer yandan Haçlılık gayretini tatmin etmek için, Antalya'ya bir sefer düzenledi ve şehri 24 Ağustos 1361'de Teke Beyi Mübarizeddin Mehmed'in elinden aldı. Bu dönemden kalan bir Rumca kitabede Antalya'nın alınışına ilişkin olarak şunlar yazılıdır (Erten, 1997:66; Atun, 2005:142): "Cenabı Hakkın yardımıyla Kıbrıs ve Kudüs imparatoru Petro, 1361 miladi yılında San Bartelemi Yortusu gününde, yani ağustosun yirmi dördüncü gecesi olan Salı günü kuvvetli askeri ile Antalya'yı fethetti."

Kıbrıs Kralı, Akdeniz ticaretiyle zengin olan şehri yağma ederek altın, ipekli kumaş ve bütün mallarını ele geçirdi ve Türkleri kılıçtan geçirdi. Antalya'da Kıbrıs'a bağlı bir Lâtin Kilisesi de kuruldu. Kıbrıs Kralı Pierre, kardeşi Jean'ı da Alanya'nın zaptına göndermişti. Fakat Karamanlıların teşvikiyle toplanan sahil emirleri Kıbrıs Kralı Jean'ı

Alanya önünde mağlup ettiler (Konyalı, 1967:53). Bununla birlikte, Kıbrıslılar, Alanya ve Manavgat Beyleri Kıbrıs Kralına tabiiyeti kabul ederek, Antalya ve Gorikos'a tecavüzde bulunmayacaklarına ilişkin onlardan teminat aldılar (Turan, 1971:141). Kıbrıs Krallığı, 1373 yılında Antalya'yı Tekeli Beyi "Zincirkıran" Mehmed'e kaptırmasına karşın, Gorikos Kalesi'nde sağlam bir hâkimiyet kurmuştu.

Kıbrıs Krallığı, Alanya ile Antalya'yı elinde tutamamış, ancak Gorikos'u 15 Ocak 1361 tarihinde Robert de Lusignan'ı göndererek Gorikos'u ele geçirdiği Gorikos'u 1448 yılına kadar Kıbrıs'ın bir kolonisi gibi yönetmişti. Bu dönemde Gorikos'ta ticaret öylesine hızlı gelişmişti ki, Kıbrıs'ta yerleşmiş olan tüccar ulusların Gorikos'a sürekli olarak yakın ilgileri olmuştu. Bu dönemde Karaman Beyleri de Kıbrıs Krallığı ile başı içinde idiler. Aynı dönemde Antalya ile Alanya'nın yakından ilişkili bulunduğu bir diğer önemli ülke, Mısır'dır. Bunun temel nedeni ise, W. Heyd tarafından "dinsel kardeşlik" olarak gösterilir (Heyd, 2000:613). Eskiçağ'dan itibaren bu bölge tüccarlar tarafından bir ekonomik havzanın önemli bir parçası olarak görülürdü. Bu yakınlıkta ekonomik etkenin yanısıra "siyasal yakınlık"ın da önemli bir etken olduğu düşünülebilir. Karaman Beyleri ile Mısır'daki Memlûk yönetimi arasındaki bu yakınlık dönemin birincil bir kaynağı olan Ş. el-Ömerî tarafından şöyle anlatılıyor (Yücel, 1991:186):

"Mısır sultanlarıyla aralarında iyi ilişki mektupları teatisi vardır. İçlerinden bazıları Mısır sultanlarına naip olmak için mektup bile yazmıştır. Bir aralık Rum diyarında hâkim olan Sülemiş, Mısır'a mektup yazmış, kendisine Rum diyarı niyabeti verilerek ve gerek Karamanoğlu, gerek diğerleri gibi tabiiyeti altına girmek istemiştir. Mısır sultanı tarafından bu hususa muvafakatla kendisine ferman gönderilmiştir."

Kıbrıs Krallığı'nın, Alanya Beyinden ise kralın tebaası olup ona sadakatle hizmet edeceği, vergi ödeyeceği ve kralın sancağı altına gireceği taahhüdünü aldığı söylenir. Henüz bu olayın üzerinden bir yıl bile geçmeden, Alanya tersanesinden sekiz kadırga, Antalya'yı geri almak için Teke Beyinin girişmiş olduğu, ancak yarım kalan girişime destek olmak amacıyla hareket ettiler. Alanya Beyi denizden sekiz kalyonla, Teke Beyi de karadan kırkbeş bin askerle hücumla kalktılar. Bu tazyik karşısında Kıbrıs Kralı, Avrupa'ya giderek büyük bir Haçlı ordusu vücuda getirmek istedi. Kralın Adadan ayrılışından yararlanan Türkmen Beyleri, Teke Beyi Mehmed kumandasında bir donanma ile Kıbrıs'a bir çıkartma yaptılar. Karpas Burnu çevresini istilâ ettiler, birçok esir ile ganimet alarak döndüler. Kıbrıs Kralı naibi de Kıbrıs'ta bulunan Türk ticaret kolonisini tutsak etti ve Anadolu sahillerine Spinola kumandasında bir donanma gönderdi. Yapılan deniz savaşında Spinola boğuldu ise de, üstün Kıbrıs kuvvetleri karşısında Mehmed Bey geri çekilip Trablusşam'ın Türkmen Emirine sığındı. Bu sırada Cenevizliler, Magosa'yı işgal ettiler (Turan, 1971:142). Böylece, bir İtalyan ticaret kavmi olan Cenevizliler, Kıbrıs adasındaki etkinliğini pekiştirdiler.

Kıbrıs Kralı I. Pierre, 1365'te İskenderiye'yi de işgal etmek istemiş, ancak Müslümanların baskısına dayanamayarak geri çekilmişti. Bu sırada Alanya Beyi ile Karaman Türkleri, Mısırlılara gemilerle gizlice yardım etmişlerdi. I. Pierre bunun öcünü almak için Nisan 1366'da 22 kadırgadan oluşan bir donanma göndererek Alanya'yı almaya çalıştı. İbn Kadî Şuhbe, "El-Tarihü'l-Kebîr" başlıklı eserinde buna ilişkin şunları anlatıyor(Konyalı, 1946:89): "Alâiyyeliler Karaman-oğulları'ndan gördükleri yardım ile bu donanmaya karşı koydular ve sonunda Kıbrıslıları bozdular, esir aldıkları Kıbrıslıları kale

burçlarına astılar, ellerine geçirdikleri kadirgaları da tahrip ettiler.”

Antalya'nın yeniden Türklerin eline geçmesi, 14 Mayıs 1373'de olmuştur (Tekindağ, 1979:130). Karaman tarihçisi Şikârî, "Karamannâme" başlıklı eserinde bu olayı şöyle anlatıyor(Şikârî, 2005:117-118):

Râvi eydür: Karaman, Kosun'ı yanına çağrüb eydür:

- Biz kâfir ile ceng ederken kal'aya bir çâre eylesen olmaz mı, dedi.

Kosun eydür:

- Nola, cân baş üzerine, deyüb dönüb gitti. Askerine geldi. Ma'lûmdur ki Kosun kâfirden dönüb Müselmân olmuştur. İki bin kişi dönüştür. Ez-in-cânib, bu iki bin er ile Kosun, kâfir şekline girüb Antâliyye kal'asının kapusu önüne gelüb çağrışdılar. Fisandon nâmında bir kâfir becki komuşlar idi. Kapu üstüne gelüb sordu:

- Kimsiz, dedi.

Kosun eydür:

-Kıbn's'dan yardım için geldik. On bin kâfir idik. Altı bin anda cengde kırıldı, iki binimiz gemide, iki binimiz kal'aya bekciliğe gönderdiler, dedi. Fisandon inüb kapuyu açdı. İçerü girüb kapuyu bağladı. Fisandon'a sordu ki ne kadar becki vardır, dedi.

Fisandon eydür:

- Beş yüz vardır, dedi. Fisandon'a, Kosun hep bir yere cem' eyledi. Cümlesin cem eyledi. Kosun işaret eyledi. Cümlesin kılıcdan geçürüb kal'ayı zapt eylediler. Ammâ çok hazine çıkdı...

Şikârî, yukarıdaki anlatısının devamında, Antalya kalesinden çıkarılan Kıbrıslıların peşinden gidilip bir ay kadar vuruşma olduğunu, kalenin fethinden sonra da Kosun'un Melik Aslan'ı bir miftâh ile Konya'ya gönderdiğini, Karaman'ın Antalya yönüne geldiğini belirterek, "Kâfir kaçub Görkes'e geldi. Kimi gemiye binüb Kıbrıs'a gitti. Ol zamanda kâfirin Görkes'ten pek kal'ası yoğdu." diye yazıyor (Şikârî, 2005:119).

Genova Valisi Boucicaud, 1403'de Alanya'ya başarılı bir hücumda bulunmuş, ancak daha sonra Alanya Beyiyle birlikte Kıbrıs'a yapacağı bir seferde Alanya limanını bir üs olarak kullanmak ümidiyle barış yapmayı tercih etmişti (Rice, 1964:7). Bu dönemde Antalya Karaman'a bağlı vassal bir beyliktir. Alanya'nın ise Karaman-oğulları hâkimiyetinde olmakla birlikte Osmanlı devletine yakınlık içinde olduğunu görüyoruz. Buna kanıt ise, Timur'un, 1402 Ankara Savaşı'nda Yıldırım Beyazıt'ın yanında yer alan beyleri cezalandırmış ve onların topraklarını Osmanlı karşıtı beylere dağıtmış olmasıdır. 1402-1403'te Alanya ve çevresi Karaman-oğullarına bağlı iken savaştan sonraki ortamda Anadolu beylerine eski topraklarının yeniden tanzim edilmesi sırasında Antalya ile birlikte Karaman-oğulları Beyliğine verildi (Pitcher, 1999: 92).

Karaman Beyi Mehmet'in 1423'te Antalya'yı kuşatırken bir top güllesinin çarpması sonucu ölmesinden sonra Alanya Beyliğinin varlığı Osmanlı tehdidiyle karşı karşıya kaldı. Osmanlılar Antalya'yı 1423'te aldılar. Alanya Beyi Karaman, Osmanlı tehlikesinin ciddiyetini görünce, iyice Mısır'a yaklaşmış ve sonunda 1426'da Alanya ile birlikte daha iki kaleyi beş bin dinara Mısır'a satmıştır. Bundan sonra Alanya'da Mısır sultanının bir naibi oturmaya başlamıştır. Bir sene önce ise Mısır hükümdarı Melikü'l-Eşref Seyfeddin Basrbay, Kıbrıs'ı zaptederek çok kuvvetli bir duruma gelmişti (Konyalı, 1946:92-94).

1432'de Kızkalesi'nin yakınındaki Tarsus'tan geçen Bertrandon de la Broquiére adlı Fransız seyyahı, Korkene'den (Gorikos) altmış mil uzaklıkta, deniz kıyısında bir şato bulunduğunu ve bu şatonun Kıbrıs Kralına ait olduğunu da belirtiyor. Fransız seyyahı, uzun zamandır burada oturan ve çevrenin durumunu etraflıca bilen Antoine adındaki Kıbrıslı tüccardan övgüyle bahseder (Broquiére, 2000:177):

"Bu şehirde, Antoine adında Kıbrıslı bir tüccarla tanıştım; o bana buraların durumunu etraflıca anlattı, çünkü kendisi uzun zamandır bu şehirde bulunuyormuş ve bu insanların dilini de çok iyi konuşuyormuş; bana şarap verdi, bundan çok hoşnut kaldım, zira hayli zamandır ağzıma bir damla şarap girmemişti. Kervanı Ermenistan'ın yüksek dağlarından geçirecek olan kafilere reisi Hoyarbarak'ı burada bekledim. Bu yolculuk, Tous les Saints yortusunun bir gün öncesinden ertesi gününe kadar sürdü."

Bertrandon de la Broquiére, Tarsus'tan Ereğli'ye, Ereğli'den de Larende'ye gelerek burada "Kıbrıs Kralı ve maiyeti tarafından yeni Kıbrıs Kralı ile Karaman arasındaki ittifakı yeniden kurmakla vazifeli" Lyachin Castrio ve Lyon Naschere adlarında kişiler ile o sırada Cenevizlilerin elinde bulunan Magosa şehrinde Perin Passerot adında Kıbrıslı bir tüccarla tanışmış olduğunu belirtiyor. Bertrandon de la Broquiére, Konya'da İbrahim Bey'in Kıbrıs Kralının yukarıda belirtilen elçilerini kabul törenine de katılarak burada olup bitenleri ayrıntılı olarak kaydediyor ve Konya'da tanıştığı Anthoine Passerot adındaki Kıbrıslı bir tüccarı şöyle anlatıyor (Broquiére, 2000:181-191):

"Kendisi Kıbrıs kralının babasına hizmetlerde bulunmuş. Baba ölünce oğluna hizmet etmiş... Bu Anthoine, Famagusta şehrindeydi; bu şehrin Kıbrıs kralının eline geçmesini istemekle suçlanmış ve uzun süre Karaman ülkesinde kalmıştı. Kötü talih peşini bırakmayınca belâlar birbirini izlemiş, az zaman önce onların dininden bir kadınla birlikte olduğu öğrenilmiş, bunun üzerine Bey ona Katolik dininden çıkmasını emretmiş; oysa bana göre bu adam iyi bir Hıristiyan'dı... Karaman Beyi, kardeşini ülkesinden kovmuştu ve o da Mısır Sultanı'na sığınarak bir kenara çekilmişti. Kardeşiyle savaşıyor maceraya atılmaktan korktuğu için ona ihanet etmeyi yeğlemişti. Onun için cesur olmadığı, korkak bir alçak olduğu bana söylenmişti. Bununla birlikte bunlar ülkelerinin güçlü ve önemli insanları ve Türkiye'nin en yiğit kişileri idi... Anthoine otuz altı yaşlarında iri yarı ve güzel bir insandı. Biz nasıl Pazar günleri kiliselere gidip rahibin huzurunda hıristiyan prensler için dua ediyorsak onların da camiye giderek Tanrının kendilerini Goddeffroy de Buyllon gibi bir adamdan korumaları için dualar ettiklerini söylüyordu..."

Alanya Beyi Lütfi, Kıbrıs'ın Alanya Beyliğine yıllık bir vergi ödediğini de iddia etmişti, fakat meselenin gerçek yüzü başkaydı. Bundan altı sene sonra Kıbrıs'la bir barış yapan Lütfi Bey, Karaman-oğullarına karşı Kıbrıs Kralından yardım bile görmüştü (Uzunçarşılı, 1988:93). 1448'de Karamanoğlu İbrahim Bey, Kıbrıslıları, Anadolu sahilindeki son dayanak noktaları olan ve 1359'dan itibaren Kıbrıs Krallığı'nın hâkimiyeti altında bulunan Kızkalesi müstahkem mevkiinden buradaki Kıbrıs Kralının valisi Philippe Attar'ın ihaneti sayesinde çıkartabildi. İbrahim Bey, Kıbrıs'a karşı olan saldırgan emellerini hemen açığa vurmadı. Çünkü Karaman-oğulları, Toros geçitleri vasıtasıyla tüccarlardan almış oldukları vergilerden önemli miktarda gelir sağlıyorlardı. Bu vergileri ise Anadolu ile ticaret ilişkilerinde bulunan Kıbrıs ve Ceneviz tüccarlarından alıyorlardı. Bu sırada Kıbrıslı tacirler bölgede etkin bir faaliyet içindeydi. 1450'de Kıbrıs'a karşı bir sefer hazırlayan Alanya Beyi Lütfi'nin durumu ise oldukça farklıdır. Lütfi Bey, bu planından Mısır sultanına ait bir donanmanın gövde gösterisi üzerine vazgeçti. Bunun ardından da

Kıbrıs Kralı II. John ile bir dostluk anlaşması yaptı. Bu anlaşma, iki taraf tüccarlarının birbirlerinin limanlarına serbestçe girip çıkmak hakkını tanıyan hükümler içeriyordu. Lütfi Bey, bu dostluk anlaşması hükümlerine dayanarak 1451'de Karaman-oğulları Alanya'ya kuşattığı zaman, Kıbrıs'tan yardım istedi ve Alanya Beyi'nin bu talebi yerine getirildi.

Alanya Beyliği'ni kurmuş olan aile, kendilerinin Selçuklu sultanının kızının oğullarının soyundan gelmiş olduklarını iddia etmişlerdir. Ancak, bugüne kadar bu iddiayı teyit eden bir vesika bulunamamıştır. Lütfi Bey, kendilerini Karaman-oğulları ile diğer tehlikelere karşı korumak ve Osmanlı Devleti'nden gerektiğinde yardım almak umuduyla kız-kardeşini Veziriazam Rum Mehmet Paşa'ya vermişti. 1471'de Alanya şehri Osmanlı Türkleri tarafından kuşatıldığında, Kıbrıs Kralı II. Jacques, yakındaki adasından şehrin son Selçuklu hâkimi Kılıç Arslan'a yardım etmek için 300 okçu gönderdi. Bu okçular, hedeflerine ulaşamadılar ise de, "son Selçuklu beyi"nin şehri kurtarmak amacına yardım edemediler (Babinger, 20002:267). Son Alanya Beyi Kılıç Arslan'a, Gümölcine ve çevresi zeamet olarak verildi. Kılıç Arslan burada iken, Mısır'la ve Kıbrıs'la gizlice ilişkiler kurmuştu. Beyin amacı, hâmleriyle işbirliği içinde buradan kaçarak yeniden beyliğinin başına geçmektir. Kılıç Arslan Mısırlıların yardımıyla buradan kaçmış, ancak bir daha Alanya'ya dönememiştir (Konyalı, 1946:114-115). Bu arada Akkoyunluların Haçlılar ile ittifak ederek Osmanlılara karşı savaştıkları sırada Akdeniz'de önemli çarpışmalar olmuştur. Bu sırada Venedik elçisi Giosafat Barbaro, Katerino Zeno adındaki Venedik elçisine yazdığı 9 Mayıs 1473 tarihli bir mektupta "Türkler'in içeride ve sahilde bütün Karaman şehirlerini zapt ettiklerini" yazıyordu (Hinz, 1992:53).

Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından alınması, Mısır'a karşı gönderdikleri donanmanın Magusa'da üslenme isteği buradaki Venedikler tarafından reddedildiği 1486'dan itibaren düşünölmeye başlamıştı. Bununla birlikte Rodos'u almadıkça ve Akdeniz'de Hıristiyan devletlerin müşterek donanmasını karşılayabilecek güçlü bir donanmaya sahip olmadıkça bu işe girişmediler. Bunun için Osmanlılar, önce Rodos'u fethedip burada bulunan St. Jean şövalyelerini bertaraf ettiler. Kıbrıs'ın fethine hazırlanırken, öncelikle Kıbrıs'ın Venedik'le uzlaşması ve Hıristiyan Batılıların Kıbrıs'a yardımda bulunmasının önüne geçilmiştir (İnalçık, 1964:22). Adayı kuşatmaya katılacak Osmanlı donanması Antalya'nın Finike limanını harekât üssü olarak kullanmıştı. 1569'da Alanya tersanesinde bir taş-gemisi kalafat edilmişti. Bir yıl sonra ise Alanya Sancakbeyi Sinan, Rodos'taki Osmanlı tophanesine adanın fethine katılacak olanlara gerekli toplara kundak ve metris ağacı yapmak üzere Alanya gemileriyle kereste götürmüştü (Konyalı, 1946:223-224). Kıbrıs'ın fethi açısından bir diğer etken, Venediklilerin Mısır'a ve Hicaz'a gitmek üzere Kıbrıs civarından geçen Osmanlı gemilerine tecavüz etmeleri, insanların zincire vurup mallarını yağma etmeleridir.

Sonuç olarak, Türklerin Kıbrıs'la ilişkileri 1571'den, hatta Akdeniz'e çıkmalarından (1221) önceki tarihlerde başlamıştır. Antalya ile Alanya, Selçuklu Türkleri için, en önemli denize çıkış yerleri ve denizden gelen saldırıları ilk karşılama yerleri olmuştur. Bu iki liman kentinde kurulan tersaneler ile Türklerin Akdeniz dünyasındaki etkinliği artırılmış, tacirler için oluşturulan uygun ortam ve koşullar sayesinde Kıbrıs'la olan ilişkiler sürekli bir şekil almıştır. Selçuklu tacirleri Kıbrıs üzerinden Akdeniz dünyasında, Kıbrıslı tacirler de Alanya ve Antalya üzerinden Anadolu ile sürekli ticaret yapmışlardır. Kimi zaman da Antalya ve Alanya'ya hâkim olmak isteyen Kıbrıslı Kralların yanlarına

Batılı Hıristiyan güçleri de alarak Doğu Akdeniz egemenliğini elde etmek bağlamında buralara saldırdıkları, hatta bir süre hâkim oldukları görülmüştür. Buna karşılık, bölgedeki kimi Türkmen beyleri sahillerin fethinden sonraki günlerde Kıbrıs'ı almak istemişlerdir. Bölgede etkin bir konumda bulunan Venedik ve Ceneviz gibi İtalyan tüccar kavimleri de Kıbrıs'ta üstlenerek Anadolu ile ticaret ilişkilerine devam etmişler, bu ilişkilerini ise Antalya ve Alanya gibi müstahkem şehirler üzerinden yapmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu ise Antalya, Alanya ve Kıbrıs'ı alarak Doğu Akdeniz'deki egemenliğini pekiştirmiştir. Osmanlı'nın Antalya ile Alanya üzerinden Kıbrıs'la kurduğu ve geliştirdiği ilişkiler Doğu Akdeniz politikası çerçevesinde ekonomik, kültürel ve toplumsal alanlarda kurumsallaşmış, o günden bu güne kesintisiz olarak devam etmiştir. Bu ilişkiler bugün eskisine oranla daha yoğun, önemli ve üstelik stratejiktir.

KAYNAKÇA

- Atun, Ata (2005); *Milad öncesinden Günümüze Kıbrıs Tarihi Üzerine Belgeler*, C.I, Mağusa.
- Babinger, Franz(2002); *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, İstanbul.
- Bosch, Clemens Emin (1975); *Pamphylia Tarihine Dair Tezükler*, çev. Sabahat Atlan, Ankara; Gülay Tigrel, "Alanya Yöresinde Antik Bir Liman", *Belleter*, Nu.XXXXIX/156, Ekim 1975.
- Cahen, Claude (2002); *Osmanlılar'dan Önce Anadolu*, çev. E. Üyepazarıcı, İstanbul.
- Cities, Clive Foss(1996); *Fortresses and Villages of Bizantine Asia Minor*, Variorum.
- Eren, S. Fikri(1977); *Antalya Livası Tarihi*, 2. Baskı, İstanbul.
- Emecan, Feridun (1991); "Antalya", *İslâm Ansiklopedisi*, TDV, C.III, İstanbul
- Hinz,Walther (1992); *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd*, çev. T. Bıyıklıoğlu, Ankara.
- H. Hellenkemper-F. Hild (2004); "Kalon Oros", *TIB 8: Lykien und Pamphylien*, Vol.II, Wien.
- İbn Bibi (1996); *El İvami'ül-Alaiye Fil-Umuri'ül-Alaiye*, C.I, çev. M. Öztürk, Ankara.
- İnalçık, Halil (1964); "Kıbrıs Fethinin Tarihi Mânası", *Kıbrıs ve Türkler*, Ankara.
- Kahya, Tarkan(2007); "Lusignanlar'dan Osmanlılar'a Ortaçağda Attaleia-Kıbrıs İlişkileri", *Toplumsal Tarih*, Sayı.158.
- Konyalı, İ. Hakkı (1946); *Alanya*, İstanbul.
- Konyalı, İbrahim Hakkı Konyalı (1967); *Abideleleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi*, İstanbul.
- Köprülü, Fuad (1999); *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Ankara.
- Lloyd, Seton ve D. Storm Rice(1964); *Alanya ('Alâiyya)*, çev. N. Sinemoğlu, Ankara.
- Piri Reis (1973); *Kitâb-ı Bahriyye-Denizcilik Kitabı*, C.II, yay. haz. Y. Senemoğlu, İstanbul.
- Pitcher, Danold Etgar 1(999); *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, İstanbul.
- Sesvim, Ali (2000); *Anadolu'nun Fethi. Selçuklular Dönemi*, 3. Baskı, Ankara.
- Şehabeddin Tekindağ, "Teke-Oğulları", *İslâm Ansiklopedisi*, C.XII/1, İstanbul, MEB, 1979, s.130.
- Şikâri (2005); *Karamanname*, yay. haz. M. Sözen-N. Sakaoğlu, İstanbul.
- Turan, Osman(1971); "Orta Çağlarda Türkiye-Kıbrıs Münasebetleri", *Selçuklular ve İslamiyet*, İstanbul
- Turan, Osman (2004); *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul.
- Turan, Şerafettin (1990), *Türkiye-İtalya İlişkileri*, C.I, İstanbul.

- Uzunçarşılı, İ. Hakkı (1988); *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara.
 Yücel, Yaşar (1991); *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, C.1, 2. Baskı, Ankara.
 Quentin, Simon de Saint (200); *Tatarlar ve Anadolu (1245-1248)*, çev. E. Özbayoğlu, Alanya.
 W. Heyd (2000); *Yakın Doğu Ticaret Tarihi*, çev. E. Z. Karal, 2. Baskı, Ankara
 Wittek, Paul (1999); *Menteşe Beyliği*, 3. Baskı, çev. O. Ş. Gökyay, Ankara,

Özet

Türklerin Kıbrıs'la ilişkileri Selçuklu Türklerinin Kilikya ve Pamfilya bölgelerine girmelerinden itibaren başlamıştır. Bununla birlikte, stratejik konumu itibarıyla Doğu Akdeniz ticaretinde ve siyasetinde birincil konumda bulunan Kıbrıs'ın İstanbul ile İskenderiye ve Güney Anadolu (Karaman) ile Suriye arasındaki ticaret ilişkilerinde önemli bir konumu vardır ve kadim çağlara dayanan çok yönlü ilişkileri bulunur. Selçuklu Türkleri ve Beylikler döneminde Kıbrıs Latin Krallığı Antalya ve Alanya çevresiyle, Alanya ve Antalya'daki Selçuklu yönetimi de Kıbrıs adasıyla yakından ilgilenmeye başlamış, eskiden varolan ticaret ve siyaset ilişkileri anlaşmalar yapılarak bağlanmış ve süreklilik kazanmıştır. Çatışmalar da eksik olmamış, Kıbrıs Latin Krallığı Antalya ile Alanya üzerinde sürekli hâkimiyet iddiasında bulunmuş, bunun içinse buralara çeşitli defalar saldırılarda bulunmuşlar, kimi zaman başarılı olmuşlar, kimi zaman ise yerel Selçuklu güçleri karşısında tutunamayarak adalarına çekilmek zorunda kalmışlardır. Bunun yanısıra Anadolu kıyılarındaki Hıristiyan ahaliyle yakından ilgilenen Kıbrıslı Latinleri devamlı durdurmaya çalışan Selçuklu Türkleri, adada bulunan çok eski bir Müslüman ticaret kolonisi yoluyla burada hâkimiyet iddiasında bulunmuşlar, etkinliklerini artırmak istemişlerdir. Bu çatışma ve etkileşim, Mısır'ın Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetine geçmesinden ve Kıbrıs'ın da fethinden sonraki süreçte bütünsel bir biçim almıştır.

Anahtar Sözcükler: Kıbrıs, Antalya, Alanya, Korikos, Kıbrıs Latin Krallığı, Selçuklu Türkleri.

ABSTRACT

The relations between Turks and Cyprus has begun since the Seljuks' invasion of Cilicia and Pamphylia. Cyprus which has a very strategical position in Eastern Mediterranean plays an important role in the trade between İstanbul and Alexandria and the trade between Southern Anatolia (Karaman) and Syria and it has multiple relations dating back to ancient times. During the period of Seljuks and beyliks the Kingdom of Cyprus was closely interested in Antalya and Alanya regions, meanwhile the government of Seljuks in Antalya and Alanya started to have a close interest in the Island of Cyprus. The trade and political relations which existed for a long time have gained continuity with treaties. There were also a number of battles; the Kingdom of Cyprus always claimed authority on Antalya and Alanya; for this reason, they attacked on these regions several times; sometimes they succeeded and sometimes they could not resist against the local Seljuk forces and had to retreat to their island. Moreover, the Seljuks always trying to stop the Latin Cypriots who were closely interested in the Christian community in Anatolian coastline claimed authority here by using an archaic Muslim trade colony and wanted to increase the effectiveness. This conflict and interaction gained a total shape after the course of the conquer of Cyprus and Egypt's fall under the domination of Ottoman Empire.

Keywords: Cyprus, Antalya, Korikos, The Latin Kingdom of Cyprus, Seljuks.